

До XVIII-XIX ст. відноситься остаточне оформлення нащадків давньоруської мови, сучасних східнослов'янських літературних мов – російської, української, білоруської. XIX ст. було періодом виникнення сучасних болгарської та словацької літературних мов. Тоді ж далися взнаки перші спроби складання сучасної македонської літературної мови, якій вдалося остаточ-но сформуватися лише із 40-х років наступного століття. Якщо врахувати, що до XVIII–XIX ст. відноситься фіксація і початок вивчення вимерлої західнослов'янської полабської мови, то можна вважати, що до XIX – поч. XX ст. лінгвоставістика, зокрема київська, замість текстів на поодиноких словенських мовах, як було в середні віки, отримала всю різнобарвність слов'янського мовлення на живих (російська, українська, білоруська, польська, чеська, словацька, верхньолужицька, нижньолужицька, болгарська, македонська, сербохорватська, словенська) і мертвих (старослов'янська, давньоруська, полабська) мовах [2].

Тим самим перед лінгвоставістикою, що у своєму розвитку отримала потужні імпульси від індоєвропейського та загального мовознавства, відкрилися неосяжні дослідницькі обрії [6].

Висновки. Київ, що розташувався на межі трьох діалектів української мови (північного, південно-східного і південно-західного), недалеко від місця, де сходилися кордони всіх східнослов'янських мов, був здавна пов'язаний із південнослов'янською традицією церковнослов'янської мови, а із XVI ст. –

із західнослов'янською польською, розташований недалеко від Волині з її чеськими поселеннями, той, що приймав у стінах київської академії студентів-південних слов'ян, носіїв сербської і болгарської мов. Уже всім цим Київ став до початку XIX ст. одним із найбільших вітчизняних центрів слов'янського мовознавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Білодід І. К. Кисво-Могилянська академія в історії східнослов'янських літературних мов / І. К. Білодід. – К., 1979. – С. 81, 104–105, 106–107.
2. Бухалов М. Г. Восточнославянские языковеды / М. Г. Бухалов. – Минск, 1978. – Т. 3. – С. 59.
3. Виноградов В. В. Очерки по истории русского литературного языка XVII–XVIII вв. / В. В. Виноградов. – М., 1938. – С. 18.
4. Железняк І. Літературна мова сербів другої половини XVII ст. / І. Железняк, І. Козачинський // З історії української та інших слов'янських мов : зб. статей. – К., 1965. – С. 157–170.
5. Німчук В. В. Староукраїнська лексикографія в її зв'язках із російською та білоруською / В. В. Німчук. – К., 1980. – С. 8–11.
6. Славяноведение в дореволюционной России : библиогр. слов. – М., 1979. – С. 22.
7. Рыбаков Б. А. Язычество древних славян / Б. А. Рыбаков. – М., 1981. – С. 9, 19, 182–183.

Дата надходження до редакції: 06.12.2018 р.

УДК 373.5.091.33-047.22

Людмила МОРОЗ,

*кандидат філологічних наук, доцент,
професор, завідувач кафедри іноземних мов
Рівненського державного гуманітарного університету*

Владислав КОВАЛЮК,

*старший викладач кафедри іноземних мов
Рівненського державного гуманітарного університету*

МЕТОД ЗАНУРЕННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

Стаття присвячена вивченню методу занурення як засобу формування та розвитку соціокультурної компетенції учнів старших класів. Доведено, що даний метод не лише є прикладом інтенсивного навчання з використанням сугестивного підходу, а й ефективно впливає на формування і розвиток соціокультурної компетенції старшокласників на уроках іноземної мови.

Ключові слова: занурення, сугестопедія, інтенсивний метод навчання, модель тривалого навчання, соціокультурна компетенція, комунікативна компетенція.

Стаття посвячена изучению метода погружения как средства формирования и развития социокультурной компетенции учащихся старших классов. Доказано, что данный метод не только является примером интенсивного обучения с использованием суггестивного подхода, но и эффективно влияет на формирование и развитие социокультурной компетенции старшеклассников на уроках иностранного языка.

Ключевые слова: погружение, суггестопедия, интенсивный метод обучения, модель длительного обучения, социокультурная компетенция, коммуникативная компетенция.

The article is devoted to the research of the Immersion Method as one of the tools to form and develop the sociocultural competence of senior school students. It is demonstrated that this method should be considered from two different perspectives: as the intensive learning method using the suggestive effect and as the model of the learning curve, that confirms the polarity of the method under study. Based on the practical part of our scientific research and author's experience the Immersion Method appears to be effective both for forming and developing sociocultural competence of senior school students.

Key words: *sociocultural competence, communicative competence, immersion, suggestopaedia, intensive method of learning, model of learning curve.*

Постановка проблеми. Відомо, що викладання іноземної мови у жодному разі не буде повноцінним без звернення до культури країни, мова якої вивчається. При цьому важливим є питання навчання усному мовленню. У зв'язку з цим сформувався новий напрям досліджень, що отримав назву «методика інтенсивного навчання», який почав розвиватися ще в середині 60-х років ХХ ст. у Болгарії. Зокрема, в Науково-дослідному інституті сугестології під керівництвом Георгія Лозанова було апробовано сугестопедичний метод навчання іноземним мовам (відомий згодом як «метод Лозанова»), який пізніше набув популярності і в інших країнах світу в ході викладання різних дисциплін, зокрема й іноземних мов.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Методику навчання, яку свого часу запропонував Г. Лозанов, досліджувала чимала кількість науковців, зокрема І. Шехтер (емоційно-смісловий підхід до навчання іноземним мовам, який передбачає засвоєння чужої мови подібно до набуття навичок володіння рідною мовою, відомий також як «метод Шехтера»); Л. Гегечкорі (прискорений метод вивчення іноземної мови, для якого характерне послідовне чергування циклів усного мовлення (мовленнєва підготовка) та міжциклових етапів навчання (мовна підготовка)); В. Петрусинський (сугестокібернетичний інтегральний метод прискореного навчання дорослих); І. Давидова (систематизований експрес-метод навчання, побудований виключно на знаннях закономірностей пам'яті людини); А. Акішина (курс мовної поведінки); А. Плесневич (метод занурення) та ін. [11].

Мета статті – довести, що саме «метод занурення» якнайкраще підходить для активізації психологічних резервів особистості учня-старшокласника у ході вивчення іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Без сумніву, мова – це частина культури будь-якого народу. Викладання іноземної мови без звернення до культури країни, мова якої вивчається, є недоцільним. Н. Саланович у зв'язку з цим зауважує, що поєднання вивчення іноземної мови з країнознавством формує мотивацію учнів до навчання, сприяє більш успішному засвоєнню нових понять. Користуючись у процесі комунікації мовними засобами, учні знайомляться з культурою, історією і традиціями країни, мову якої вони вивчають [10, с. 18].

Як відомо, формування позитивного ставлення учнів до культури людей, які розмовляють мовою, яку вони вивчають, і до самої мови загалом є однією із цілей навчання іноземних мов у закладі загальної

середньої освіти (ЗЗСО) [3, с. 30]. Поряд із цим соціокультурні знання і вміння (відомості про країну, мова якої вивчається, духовні цінності та культурні традиції, особливості національного менталітету) включено до обов'язкового мінімуму змісту освітніх програм.

Звернемо увагу на поняття формування в школярів соціокультурних знань і вмінь. Є. Пассов у зв'язку з цим зазначає, що формування таких знань і вмінь передбачає збільшення обсягу лінгвокраїнознавчих знань завдяки тематиці обраного профілю; поглибленню знань про країну, мова якої вивчається (наука, культура, історичні та сучасні реалії, громадські діячі тощо); збільшенню обсягу лінгвістичних знань, навичок і вмінь, пов'язаних з адекватним використанням мовних засобів і правил мовної й немовної поведінки відповідно до норм, прийнятих у країні, мова якої вивчається [8, с. 222].

Таким чином, соціокультурна компетенція – одна із найважливіших складових сучасної освіти. Її формування відбувається завдяки ознайомленню учнів із культурою мовної поведінки і реаліями країни, мова якої вивчається.

Словник методичних термінів трактує поняття «соціокультурна компетенція» (*від англ. – sociocultural competence*) як «сукупність знань про країну, мова якої вивчається, національно-культурні особливості соціальної й мовної поведінки носіїв мови і здатність користуватися цими знаннями у процесі спілкування, дотримуючись звичаїв, правил поведінки, норм етикету, соціальних умов і стереотипів поведінки носіїв мови» [6]. Однак при цьому слід ураховувати, що соціокультурна компетенція – це складова комунікативної компетенції, адже є її компонентом.

Соціокультурна компетенція передбачає наявність таких чотирьох складових:

- соціокультурні знання;
- досвід спілкування (стиль спілкування, адекватне трактування явищ іншомовної культури);
- особистісне ставлення до фактів іншомовної культури;
- володіння способами застосування мови (адекватне вживання національно-маркованої лексики в різних сферах міжкультурного спілкування) [6].

Безперечно, лінгвокраїнознавчий аспект активізує пізнавальну діяльність учнів, чинить сприятливий вплив на розвиток комунікативних навичок, що мотивує учнів до подальшої діяльності та дозволяє вирішити ряд виховних завдань. Одним із найважливіших, на наш погляд, компонентів, що позитивно впливають на трансформацію навчального процесу в мовне середовище, безперечно, є «метод занурення». Зауважимо, що саме «метод занурення» найчастіше використовується під час вивчення іноземних мов, особливо в соціокультурному аспекті, адже вважається інтенсивним методом навчання з елементами релаксації, навіювання і гри [2, с. 78]. Однак варто пам'ятати, що цей метод педагогами сприймається неоднозначно: одні із них стверджують, що це – один із найпопулярніших сьогодні методів, а інші, навпаки, критикують його.

Зважаючи на літературу, представлену нами вище, зауважимо, що до поняття «метод занурення» слід підходити двояко, розуміючи «занурення» як:

1) інтенсивний метод навчання з використанням сугестивного впливу (Г. Лозанов, І. Зимня, Г. Китайгородська, Р. Грановська) – система навчання, що дає учневі внутрішнє відчуття свободи, розкриваючи при цьому його потенційні можливості [1, с. 492];

2) модель тривалого в часі спеціально організованого заняття з одного або кількох суміжних предметів – навчання одному або кільком суміжним предметам упродовж певного часу (від кількох годин до кількох днів). Зазвичай «занурення» такого типу може бути: однопредметне/двопредметне; тематичне; евристичне (метапредметне); виїзне; порівняльне (міжпредметне) занурення; занурення як компонент колективного способу навчання; циклова («конверсна») система викладання [7, с. 25].

Появі теорії занурення як моделі концентрованого навчання завдячують М. Берлицю, німецькому лінгвісту і педагогу, засновнику міжнародної системи шкіл, який використовував означену методику для навчання іноземних мов ще у 80-х роках XIX століття [9, с. 166].

Розглядаючи «метод занурення» з точки зору болгарського вченого-дослідника Г. Лозанова, запропонованого ним у 50-х рр. XX ст., то варто зауважити, що він ґрунтувався на вченнях сугестології – галузі психології, що вивчає механізми навіювання, релаксації як на відстані, так і за безпосереднього контакту, як подумки, так і словесно [6].

Зародження сугестопедії припадає на 70-80-ті роки XX ст. Із точки зору цієї науки у ході вивчення іноземних мов психологічний настрій і емоційний стан учнів вважають надзвичайно важливою складовою. Неабияку роль при цьому відведено й особі вчителя, завдання якого – створювати на уроці відповідну атмосферу, де психологічно стримуючий фактор (наприклад, почуття горя, боязнь невдач, страх помилки та ін.) повністю заперечується. При цьому додатковими компонентами даної методики є музичний супровід, сценічні рухи тощо. Встановлено, що зняття психологічних бар'єрів і наявність позитивних емоційних реакцій, пов'язаних із мовою, – головна мета досліджуваного методу [4, с. 725].

До основних принципів сугестопедії (за Г. Лозановим) віднесено:

– «принцип радості та ненапруженості», коли внутрішній настрій у ході навчання стимулює концентровану увагу учня як наслідок позитивного психологічного настрою;

– безпосередню участь особистості в її усвідомлюваних і неусвідомлюваних функціях як необхідність реалізації «принципу усвідомлення і неусвідомлення» [5, с. 63].

Отже, на думку Г. Лозанова, принцип «сугестивного взаємозв'язку» сприяє активації в ході навчання резервів особистості, а реалізація окреслених вище принципів відбувається завдяки психологічним, дидактичним й артистичним засобам [5, с. 63].

Таким чином, формування позиції «Я-дорослий», професійне та особистісне самовизначення, розвиток пізнавальних інтересів, моральної свідомості та світоглядних переконань учнів, а також переважання під час спілкування особистісних моментів ми вважаємо найважливішими складовими інтенсивного емоційно-сміслового «методу занурення», де вплив, релаксація та гра – не лише ключові елементи методу, а й найбільш продуктивні в ході вивчення іноземної мови.

Висновки. Отже, метод занурення доцільно розглядати у двох аспектах: як інтенсивне навчання з використанням сугестивного впливу та як модель тривалого навчання, що ще раз підтверджує полярність досліджуваного поняття. Зважаючи на його практичну сторону, можемо стверджувати, що «метод занурення» є надзвичайно ефективним у ході формування і розвитку соціокультурної компетенції учнів старших класів. Його значення важко переоцінити, особливо під час уроків іноземної мови, оскільки соціокультурна компетенція – важлива складова комунікативної компетенції оволодіння іноземною мовою без долучення до культури країни, мова якої вивчається, уявити неможливо.

У подальших наших дослідженнях плануємо поєднати вивчення іноземних мов із застосуванням інноваційних методів навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Грановская Р. М. Элементы практической психологии / Р. М. Грановская. – Л. : Изд-во Ленинградского ун-та, 1988. – 560 с.
2. Зимняя И. А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке / И. А. Зимняя. – М. : Просвещение, 1985. – 160 с.
3. Китайгородская Г. А. Методические основы интенсивного обучения иностранным языкам / Г. А. Китайгородская // ИЯШ. – 1988. – № 6. – С. 28–34.
4. Латухина М. В. Понятие социокультурной компетенции в обучении английскому языку / М. В. Латухина // Молодой ученый. – 2014. – № 20. – С. 725–727.
5. Лозанов Г. Суггестология и суггестопедия : автореферат дисс. на соискание ученой степени доктора мед. наук / Г. Лозанов. – София, 1970. – 63 с.
6. Новый словарь методических терминов и понятий [Электронный ресурс]. URL: http://methodological_terms.academic (дата звернення: 08.01.2019).
7. Остапенко А. А. Концентрированное обучение: модели образовательной технологии / А. А. Остапенко. – Киев : Департамент образования и науки, 1998. – 56 с.
8. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Е. И. Пассов. – М. : Просвещение, 1991. – 222 с.
9. Петренко М. А. Интенсивные методы обучения иностранным языкам / М. А. Петренко, М. С. Романенко // Развитие современного образования: теория, методика и практика : материалы VII Междунар. науч.-практ. конф. (Чебоксары, 29 мая 2016 г.) / ред.-кол. : О. Н. Широков и др. Чебоксары : ЦНС «Интерактив плюс», 2016. – № 1 (7). – С. 165–169.
10. Саланович Н. А. Обучение чтению аутентичных текстов лингвострановедческого содержания / Н. А. Саланович // ИЯШ – 1999. – № 1. – С. 18–20.
11. Щукин А. Н. Современные интенсивные методы и технологии обучения иностранным языкам / А. Н. Щукин. – М. : Филоматис, 2008. – 188 с.

Дата надходження до редакції: 14.01.2019 р.